

Indien u een cursus wilt bijwonen verzoeken wij u zich op te geven door middel van het invullen en opsturen van een van de kaarten die zijn afgedrukt op de achterkant van dit boekje, of per e-mail: adm.CCIV@gmail.com.

Tevens wordt van u verwacht dat u dan tegelijkertijd de verschuldigde kosten overmaakt op rekeningnummer 3416207 t.n.v. CCIV te Naarden.

Bij verhindering mag u kosteloos een plaatsvervanger laten komen. In geval van ziekte kunt u uiterlijk op de eerste cursusdag aan de cursusadministratie restitutie van cursusgeld vragen.

Geef u zich bijtijds op, in verband met de zaalgrootte, maar ook omdat anders mogelijk een cursus wordt afgelast die wel door had kunnen gaan!

Als u zich niet heeft aangemeld en toch wilt komen bel of mail dan kort tevoren even met de cursusadministratie.

De kosten vermeld bij de cursussen in dit boekje gelden voor de gehele cyclus van een of meer dagdelen. Komt u een keer niet dan blijft toch het hele bedrag verschuldigd. Slechts in bijzondere gevallen is reductie mogelijk.

Voor aanvullende inlichtingen kunt u terecht op onze website, www.cciv.nl, of bij

de cursusadministratie: de heer drs. B. Budding
Cort van der Lindenlaan 39
1412 BX NAARDEN
035-694 70 51 adm.CCIV@gmail.com

Hier kunt u ook extra cursusboekjes aanvragen.

Voor algemene informatie over de CCIV kunt u zich ook wenden tot het

secretariaat: de heer ir. B. Aten
Van Lijndenlaan 5
1412 EJ NAARDEN
035-602 73 17 b.aten@planet.nl

De deelnemende kerkgenootschappen zijn:
het Apostolisch Genootschap
de Doopsgezinde Gemeente
de Evangelisch-Lutherse Gemeente
de Protestantse Gemeenten Naarden en Bussum
de Remonstrantse Gemeente
de Rooms-Katholieke Jozefparochie
de Rooms-Katholieke Mariaparochie
de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB

alle aangesloten
bij de Raad van Kerken Naarden-Bussum, Hilversumse Meent

Website: www.cciv.nl

Ondergetekende, de heer/mevrouw :

Adres:

Postcode: Plaats: Kerkgen.:

E-mail: Tel:

-geeft zich op voor de aangekruiste cursus(sen) én maakt het cursusgeld over op rek.nr. 34 16 207 t.n.v. CCIV, Cort van der Lindenlaan 39, 1412 BX Naarden
-wil wel/niet 2x per jaar per email bericht ontvangen over komende cursussen

Handtekening:

☐ 1 Johann Sebastian Bach	☐ 10 Toekomst ouderenzorg
☐ 2 Marcus als tegenevangelie	☐ 11 Oorlog en religie
☐ 3 Ontdekking van het Higgs-deeltje	☐ 12 Vroeg-Italiaanse Renaissance
☐ 4 Jezus in de film	☐ 13 M. Vasalis
☐ 5 Dostojevski als chr. schrijver	☐ 14 Duur of duurzaam eten
☐ 6 Spiritualiteit in orth. kloosters	☐ 15 Emmanuel Levinas
☐ 7 Ziel en zaligheid	☐ 16 Bijbelvertalingen
☐ 8 Wanneer mag ik dood?	☐ 17 Bijbel en computer
☐ 9 Over Søren Kierkegaard	☐ 18 Europees Parlement

Ondergetekende, de heer/mevrouw

Adres:

Postcode: Plaats: Kerkgen.:

E-mail Tel:

-geeft zich op voor de aangekruiste cursus(sen) én maakt het cursusgeld over op rek.nr. 34 16 207 t.n.v. CCIV, Cort van der Lindenlaan 39, 1412 BX Naarden
-wil wel/niet 2x per jaar per email bericht ontvangen over komende cursussen

Handtekening:

☐ 1 Johan Sebastian Bach	☐ 10 Toekomst ouderenzorg
☐ 2 Marcus als tegenevangelie	☐ 11 Oorlog en religie
☐ 3 Ontdekking van het Higgs-deeltje	☐ 12 Vroeg-Italiaanse Renaissance
☐ 4 Jezus in de film	☐ 13 M. Vasalis
☐ 5 Dostojevski als chr. schrijver	☐ 14 Duur of duurzaam eten
☐ 6 Spiritualiteit in orth. kloosters	☐ 15 Emmanuel Levinas
☐ 7 Ziel en zaligheid	☐ 16 Bijbelvertalingen
☐ 8 Wanneer mag ik dood?	☐ 17 Bijbel en computer
☐ 9 Over Søren Kierkegaard	☐ 18 Europees Parlement

BALANCEREND

'Met goede bacteriën in balans.' Je ziet steeds meer reclame op de televisie over goede bacteriën in je darmen. Denk maar eens aan Yakult, Activia of Actimel. Deze yoghurt-achtige drankjes en toetjes zitten vol met goede bacteriën die de weerstand in je darmen verhogen, het bacteriële evenwicht herstellen en je stoelgang daardoor verbeteren. Maar werken deze drankjes en toetjes nou echt..., aldus een website over mens en gezondheid.

'In balans zijn' is een belangrijke waarde in onze samenleving. Lichamelijk en psychisch in balans. Uitgebalanceerde mensen zijn jaloersmakend. Ze eten gezond, hebben geen overgewicht, ogen jeugdig, zijn vrolijk en bruisen van energie; kortom, het ideale plaatje voor reclame en commercie. Maar is er ook zoiets als spiritueel in balans zijn? En hoe verhoudt zich dat tot het lichamelijke en psychische uitgebalanceerd zijn? We weten uit onderzoek dat mensen die ingebed zijn in religieuze gemeenschappen minder depressief zijn en langer leven en dat mensen die mentaal actief zijn relatief minder last van veroudering hebben. Misschien helpt het om fit en vitaal te blijven wanneer we moeite (blijven) doen om nieuwe kennis te verwerven, om in gesprek te gaan met anderen met opschorting van eigen denkbeelden, en om open te staan voor mogelijke veranderingen in geloven en zingeving, balancerend tussen wat nieuw en wat vertrouwd is.

Ook dit jaar biedt de CCIV Naarden-Bussum een programma waarin veel te leren is, waarin informatie gedeeld wordt en nieuwe inzichten bewustgemaakt. We hebben gezocht naar een balans tussen verschillende aandachtsvelden en thema's, van cultuur, filosofie en religie tot natuurwetenschappen, gezondheidszorg en techniek. Er is een veel groter aanbod van cursussen van één dagdeel dan vorige jaren, maar als geheel oogt het als een evenwichtig en rijk programma. We zijn dankbaar voor de enthousiaste medewerking van de verschillende sprekers, en evenzeer voor de gastvrijheid van de kerken waar de cursussen plaatsvinden.

Misschien moet u uzelf een interessant pakket aan cursussen schenken om het evenwicht te handhaven, dan wel te herstellen, en uw weerstand te verhogen!

Rein Brouwer, voorzitter CCIV

INHOUD

Voorwoord	1
Openingsavond	
HET VERLANGEN NAAR GEZAG	
C. Brinkgreve	3
1. JOHANN SEBASTIAN BACH, A.G.M. Koopman	4
2. MARCUS ALS TEGENEVANGELIE, A.C.J. Habets	5
3. DE ONTDEKKING VAN HET HIGGS-DEELTJE, B. de Wit	6
4. JEZUS IN DE FILM, F.L. Bakker	7
5. DOSTOJEVSKI ALS CHRISTELIJK SCHRIJVER, W.P. van den Bercken	8
6. SPIRITUALITEIT IN DE ORTHODOXE KLOOSTERS IN ROEMENIË, W.J. Lamfers	9
7. ZIEL EN ZALIGHEID, S. de Jong	10
8. WANNEER MAG IK DOOD?, D. Post	11
9. OVER SØREN KIERKEGAARD, W. Dooge	12
10. DE TOEKOMST VAN DE OUDERENZORG, T. Viveen-Molenaar	14
11. OORLOG EN RELIGIE, R.M. Nepveu	15
12. DE KUNST VAN DE VROEG-ITALIAANSE RENAISSANCE, C. Tromp	16
13. M. VASALIS, P.J.C. Korver	17
14. DUUR OF DUURZAAM ETEN NA HET AARDSE PARADIJS, J.W.D.M. Henfling	18
15. EMMANUEL LEVINAS, W. Laumans	19
16. BIJBELVERTALINGEN, P. Oussoren	20
17. BIJBEL EN COMPUTER, E. Talstra	21
18. EUROPEES PARLEMENT, J.W. Sap	22
Literatuurlijst	23

*Omslag: Ellen van 't Woud, Bussum
Druk: Drukkerij Walden / Raptoon, Bussum*

Openingsavond

HET VERLANGEN NAAR GEZAG

Over vrijheid, gelijkheid en verlies van houvast

Gezag is nergens meer vanzelfsprekend – niet in het gezin, niet op school, niet op het werk, niet in de publieke ruimte. Dat is goed nieuws: het tekent de mondigheid van de nieuwe burger die de bevoogding heeft afgeschud.

In een cultuur van vrijheid en gelijkheid ligt gezag ingewikkeld. Het wordt ontkend, gewantrouwd en ondergraven: ‘Wie ben jij dat je iets over me te zeggen hebt.’ Gezag is complexer geworden, verholder geraakt, ongrijpbaarder geworden.

Tegelijkertijd bestaat er een sterk verlangen naar gezag. Mensen verlangen terug naar het gezag van de vader, naar de gebondenheid van de groep, en naar duidelijkheid van plaats en perspectief. Maar de oude vormen werken niet meer.

Tijdens de openingslezing ‘*Het verlangen naar gezag*’ gaat Christien Brinkgreve in op deze ontwikkeling. Hoe spelen gezagsproblemen in gezin, school en werk? Welke nieuwe vormen en patronen ontwikkelen mensen om anderen en zichzelf te reguleren en te sturen? Wat werkt, voor wie? Wat is de invloed van de nieuwe media? En wat zou een rol van kerken kunnen zijn? Ze beschrijft de dilemma’s en gaat op zoek naar vormen van gezag die beter werken in de nieuwe verhoudingen. Want bevrijding zonder houvast geeft weinig meer dan leegte.

Spreker: prof. dr. Christien Brinkgreve, hoogleraar Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht. Naast haar universitaire werk schrijft ze voor een breder publiek over de veranderende relaties tussen de seksen en de generaties, over leiderschap en organisaties, over gevoel, gedrag, moraal en de geboden van de tijd. Eerder schreef ze onder meer *Van huis uit*, *Vroeg mondig*, *laat volwassen* en *De ogen van de ander*

Datum: dinsdagavond 39 september 2013

Aanvang: 20.00 uur

Plaats: Wilhelminakerk, Wilhelminaplantsoen 14 te Bussum

Literatuur: zie pagina 23

De toegang is vrij

1. JOHANN SEBASTIAN BACH

Toen en nu

De muziek van Bach is uiterst populair in onze tijd.

Er zijn veel vragen over hoe je zijn muziek moet uitvoeren: met oude instrumenten of met moderne, op een klavecimbel of op een piano, met een koor of met solisten, in welk tempo (een Matthäus-Passion kan variëren van tweeënhalf tot vier uur).

Veel is bekend, maar veel is helaas onzeker.

Graag breng ik u van de huidige ontwikkelingen op de hoogte.

We zullen daarbij gebruik maken van luistervoorbeelden om verschillen duidelijk te maken.

Hopelijk hebt u vele vragen!

Tot dan,

Ton Koopman

Inleider: prof. dr. Ton Koopman, dirigent van het Amsterdam Baroque Orchestra, organist, hoofdvakdocent klavecimbel aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag

Data: dinsdagavond 8 oktober 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: Spieghelkerk, Nieuwe 's Gravelandseweg 34 te Bussum

Kosten: € 6,00

2. MARCUS ALS TEGENEVANGELIE

Een uitleg bij het oudste evangelie

Het is bekend dat er verschillende methodes van bijbelexegese bestaan. Zo kennen we onder meer de historisch-kritische, de structurele en de psycho-analytische lezingen van de bijbel.

Egbert Rooze, voormalig predikant van de protestantse kerk in België en Nederland, voegt een nieuw soort van exegese toe. In zijn boek *Marcus als tegenevangelie* geeft hij een uitleg van het Marcus-evangelie dat niet alleen laat zien wat de boodschap van Jezus is, maar dat die boodschap ook duidelijk in verbinding staat met de tijd en omstandigheden waarin de schrijver zelf leefde en zijn evangelie schreef. En zoals de titel aangeeft, heeft Marcus met zijn evangelie een tegengeluid willen laten horen tegenover een gangbare, door de machthebber ondersteunde visie op de geschiedenis.

In de lezing zal aan de hand van een aantal passages uit het evangelie van Marcus uitgelegd worden welke boodschap Marcus wilde verkondigen met zijn evangelie, dat als oudste van de vier evangeliën geldt. Daarvoor zal het ook nodig zijn kennis te nemen van de historische gebeurtenissen van Marcus' tijd om zo te zien wat de actuele boodschap van het leven van Jezus was voor Marcus' tijdgenoten. Voor allen die belangstelling hebben voor bijbelexegese, zal deze lezing een boeiende kijk geven op het ontstaan van het eerste en oudste evangelie.

Inleider: dr. August Habets, classicus en theoloog, momenteel werkzaam bij het Aartsbisdom Utrecht

Datum: donderdagavond 10 oktober 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: het Pastoraal Centrum bij de Mariakerk, Brinklaan 42 te Bussum

Kosten: € 6,00

Literatuur: zie pagina 23

3. DE ONTDEKKING VAN HET HIGGS-DEELTJE

Op zoek naar de oorsprong

De vraag wat de elementaire bouwstenen van het heelal zijn, werd al gesteld door de oude Grieken. Inmiddels is gebleken dat de wereld van elementaire deeltjes haar eigen wetmatigheden heeft, die soms afwijken van wat wij in het dagelijks leven als waarheid aannemen. Niettemin hebben die wetmatigheden vergaande consequenties voor ons. Zij kunnen zelfs verklaren waarom het menselijk leven zoals wij dat kennen, kan bestaan.

De lezing gaat over het onderzoek aan elementaire deeltjes, de historische achtergronden en de recente inzichten, met in het bijzonder de recente ontdekking van het Higgs-deeltje. Implicaties van dit onderzoek zullen ook aan de orde komen.

De spreker kent het onderzoek op het gebied van elementaire deeltjes en de snaar-theorie uit eigen ervaring. Gedurende vele jaren was hij lid van de CERN Raad als Nederlands wetenschappelijk gedelegeerde, waar hij betrokken was bij de goedkeuring van de bouw van de LHC-deeltjesversneller. Deze versneller bij Genève is inmiddels operationeel en hiermee is onlangs het fameuze Higgs-deeltje ontdekt.

Inleider: Prof. dr. Bernard de Wit, studeerde theoretische natuurkunde in Utrecht. Daarna was hij werkzaam als onderzoeker in de Verenigde Staten, Leiden, Amsterdam en Utrecht. Momenteel is hij verbonden aan het Nationaal Instituut voor Subatomaire Fysica (Nikhef) in Amsterdam en aan de Universiteit Utrecht

Datum: donderdagavond 17 oktober 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: het Apostolisch Genootschap, Meulenwiekelaan 49 (hoek Beatrixplantsoen) te Bussum

Kosten: € 6,00

4. JEZUS IN DE FILM

Sinds 1895 worden er films geproduceerd en nog geen twee jaar na de eerste film verscheen ook de eerste Jezusfilm. Inmiddels zijn er meer dan 150 Jezusfilms gemaakt.

Sommige films zijn heel bekend geworden. Ik denk aan JESUS CHRIST SUPERSTAR en aan THE PASSION OF THE CHRIST van Mel Gibson, waarvan dikwijls wordt gezegd dat hij antisemitisch is.

Sommigen van u hebben misschien nog een herinnering aan een oude zondagsschoolfilm over Jezus. Maar weet u dat er ook Indiase Jezusfilms zijn, en films met een zwarte Jezus erin?

Op deze avond wil onze inleider kleine fragmenten uit verschillende Jezusfilms laten zien, van het begin van de 20ste eeuw tot nu. Op die manier wordt duidelijk hoe filmmakers, maar ook veel gelovigen, zich Jezus hebben voorgesteld. Er zijn mensen die zeggen dat de Jezusfilms een weerspiegeling vormen van het geloof van de mensen. We zullen een vaderlijke Jezus zien, een rebelse Jezus en een mystieke Jezus. Tegelijk staan we stil bij de manier waarop wonderen afgebeeld werden. Centraal in deze lezing staat de vraag wie Jezus is, voor onszelf, maar zeker ook voor onze wereld.

Wie er nog meer van wil weten, kan inleiders boek *Jezus in beeld: Een studie naar zijn verschijnen op het witte doek* kopen.

Inleider: ds.dr. Freek Bakker, docent en onderzoeker aan het Departement Religiestudies aan de Universiteit van Utrecht; houdt zich bezig met hindoeïsme, boeddhisme, interreligieuze dialoog en religie en film. Daarnaast is hij predikant van de Protestantse Gemeente Voorschoten

Datum: maandagavond 28 oktober 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: de Zijspieghele van de Spieghelekerk, Nieuwe 's Gravelandseweg 34 te Bussum

Kosten: € 6,00

Literatuur: zie pagina 23

5. DOSTOJEVSKI ALS CHRISTELIJK SCHRIJVER

Literaire fictie en religieuze ernst in *De gebroeders Karamazov*

De originaliteit van de Russische schrijver Dostojevski ligt in het feit dat hij in zijn grote romans christelijke thema's heeft verwerkt in literaire context van spannende detectives en gepassioneerde menselijke relaties. Anders dan vaak wordt gedacht is deze christelijke thematiek geen typisch Russische Orthodoxie. Zij geeft uitdrukking van algemeen existentiële, religieus-ethische problemen als geloof en ongelof, schuld en onschuld, liefde en haat, vrijheid en onvrijheid. Daarnaast zijn er bijbelse thema's als vergeving, vreugde, lijden, zachtmoedigheid en de figuur van Christus. Deze fundamentele benadering van christelijk geloof maakt dat Dostojevski's literaire teksten ook voor de hedendaagse lezers nog zeer herkenbaar zijn.

Na een toelichting op Dostojevski's literaire techniek en het verschil met diens ideologisch religieuze *Dagboek van een schrijver* volgt een kort overzicht van de christelijke thematiek in de vijf grote romans.

Daarna wordt dieper ingegaan op de roman *De gebroeders Karamazov* met de daarin voorkomende atheïstische argumentatie van Ivan Karamazov, de legende van de grootinquisiteur en de leer van de monnik Zosima. Dit zijn hoogtepunten van de wereldliteratuur en tegelijk onuitputtelijke christelijk-filosofische teksten. Het is wenselijk dat de deelnemers van te voren *De gebroeders Karamazov* (of zoals het in de nieuwe vertaling uit 2005 heet *De broers Karamazov*) hebben gelezen. In ieder geval de genoemde tekstdelen (het vijfde en het zesde boek)

Inleider: dr. Wil van den Bercken is slavist en was tot 2011 werkzaam aan de Universiteit Utrecht en bijzonder hoogleraar Russische Orthodoxie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij publiceerde onlangs *Christian Fiction and Religious Realism in the Novels of Dostojevsky*

Datum: woensdagmiddag 30 oktober 2013

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: het Apostolisch Genootschap, Meulenwiekelaan 49 (hoek Beatrixplantsoen) te Bussum

Kosten: € 6,00

Literatuur: zie pagina 23

6. SPIRITUALITEIT IN DE ORTHODOXE KLOOSTERS IN ROEMENIË

Het eeuwenoude kloosterleven in Roemenië onderging tussen 1990 en 1995 een spectaculaire heropleving, nadat men decennialang amper kloosterling kon worden. Vooral veel (jonge) vrouwen gingen het klooster in. Met welke verwachtingen?

In vaak eeuwenoude gebouwen ontstonden bloeiende gemeenschappen. Men stichtte ook veel nieuwe kloosters. Wat zoekt men in het klooster met zijn vele, langdurige kerkdiensten? Welke werkzaamheden verricht men er en waarom? Wat de vele, hard nodige restauraties opleverden kunt u zien.

Het kloosterleven vormt het hart van de orthodoxe kerk. Daarom pelgrimeren vele gelovigen, met name op hoogtijdagen, elk jaar weer naar bepaalde kloosters. Wat zoeken zij daar?

Wat zijn de verschillen tussen ideaal en werkelijkheid in de orthodoxe spiritualiteit en waarin verschilt die spiritualiteit van het geloofsleven zoals wij dat kennen? Welke rol speelt de traditie in een moderniserende wereld? Achter het hedendaagse kloosterleven gaat een hele geschiedenis schuil.

Over de heropleving, de geschiedenis en de bedoelingen van het kloosterleven vindt u veel informatie in het boek *Stilte en eenvoud Orthodox kloosterleven in Roemenië* geschreven door inleider.

Inleider: ds.dr. Wim Lamfers uit Weesp, die promoveerde op Bonhoeffer, komt al veertig jaar in Roemeense kloosters
Datum: dinsdagavond 5 november 2013
Tijd: 20.00-22.00 uur
Plaats: Wilhelminakerk, Wilhelminaplantsoen 14 te Bussum
Kosten: € 6,00

Literatuur: zie pagina 23

7. ZIEL EN ZALIGHEID

Over ziel, zaligheid en ... geluk

De ziel was haast verdwenen uit de theologie, maar is weer terug. Niet alleen omdat het woord 'ziel' in het gewone spraakgebruik altijd levend is gebleven, maar vooral ook omdat dit woord iets uitdrukt wat nauwelijks met andere woorden kan worden gezegd. Maar wat dan?

Dat de ziel geen meetbaar en waarneembaar 'ding' is, zoals tot in de negentiende eeuw nog werd gedacht, daar zijn de meesten het wel over eens. Is de ziel dan een vermogen, een symbool, een diepste Zelf, of ...?

Minstens zo belangrijk is de vraag naar het nut van de ziel: wat betekent de ziel voor het geluk van een mens?

Het zal dus gaan over de ziel en de zaligheid. Eerst kijken we naar oude opvattingen over de ziel, vervolgens naar het verdwijnen ervan en daarna naar de terugkeer van dit begrip. Hoe kwam dat? Het zal duidelijk zijn dat er niet meer naïef over de ziel wordt gedacht. Hoe spreken moderne schrijvers erover?

Ten slotte richten we de aandacht op de spirituele waarde van het begrip ziel.

Inleider: ds.dr. Stephan de Jong, predikant van de Protestantse Kerk te Bussum (Spiegelkerk), publiceerde diverse boeken op het gebied van theologie en spiritualiteit
Datum: maandagavond 11 november 2013
Tijd: 20.00-22.00 uur
Plaats: de Zijspiegel van de Spiegelkerk, Nieuwe 's Gravelandseweg 34 te Bussum
Kosten: € 6,00

8. WANNEER MAG IK DOOD?

Over levensbeëindiging en levensverlenging

Je bent doodziek en het levenseinde komt met rasse schreden naderbij. Is het medisch en ethisch dan nog wel verantwoord behandelingen voort te zetten?

Aan de hand van zijn boek *De dood komt steeds later* neemt de inleider ons mee naar dilemma's van de patiënt en de arts bij de naderende dood.

Anders denken over langer leven...

We kunnen steeds meer en houden mensen steeds langer in leven. Maar daardoor komt er wel een groep mensen die kwetsbaar is. Veel mensen worstelen met levenseinde-vraagstukken.

Het inspirerende verhaal van de inleider met nieuwe inzichten biedt een andere kijk op het omgaan met 'langer leven' en de dood.

Levenseinde ter discussie...

Antwoord wordt gegeven op de vraag of we de vooruitgang in de geneeskunde kunnen bestempelen als gezondheidswinst. Tegenwoordig lijkt er geen grens meer aan het behandelen van ernstige ziektes. Zelfs bij ernstige dementie is levensverlenging het doel. Zet je ook wel eens vraagtekens bij de kwaliteit van leven?

Inleider: prof. dr. Doeke Post, VU-alumnus en vele jaren werkzaam als huisarts, werkte als verzekeringsarts en was van 1992 tot 2004 hoogleraar Sociale Geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij publiceerde over uiteenlopende medisch-ethische thema's en in 2009 verscheen van zijn hand het standaardwerk *De derde weg*. In 2011 verscheen zijn spraakmakende boek *De dood komt steeds later*

Datum: woensdagavond 27 november 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: de Vermaning, Doopsgezinde kerk, Wladimirlaan 10 te Bussum

Kosten: € 6,00

Literatuur: zie pagina 23

Deze cursus is georganiseerd in samenwerking met VU Connected.

9. OVER SØREN KIERKEGAARD

en zijn boek *Vrees en beven*

Søren Kierkegaard werd op 5 mei 1813, dus 200 jaar geleden, geboren in Kopenhagen. Zijn vader was een uitermate sombere en melancholische zakenman met een sterk schuldgevoel, die een zwaar stempel heeft gedrukt op de vroege levensjaren van Kierkegaard. Een last die Kierkegaard zijn hele leven heeft meegetorst. Na het overlijden van zijn vader haast hij zich om zijn studie theologie af te ronden, waarna hij naar Berlijn vertrekt om daar bij de Duitse filosoof Schelling colleges te volgen. Hij komt er niet toe (of niet uit) om een beroep te kiezen. Naar het schijnt wordt hij terloops schrijver.

Gedurende zijn schrijvend leven richtte hij zijn pijlen graag op de Deense staatskerk, omdat die in zijn ogen niets meer met het oorspronkelijke christelijke geloof te maken had, maar toegegeven had aan de burgerlijke gezapigheid.

Begin oktober 1855 zakte hij, oververmoeid door het harde werken en lijdend onder de vele controverses rond zijn persoon, op straat in elkaar. Enkele weken later overleed hij.

In 1843 vond er een explosie aan publicaties plaats: hij publiceerde o.a. zijn eerste grote werk *Of-Of*, maar ook de boekjes *De Herhaling* en *Vrees en beven*.

Deze enorme productie komt voort uit zijn zelfgekozen isolement. Na lang aarzelen had hij twee jaar eerder de verloving met zijn grote liefde Regine Olsen verbroken.

Vrees en beven, een voor Kierkegaards doen klein werkje - niet veel meer dan honderd pagina's - is een minutieuze analyse van het verhaal van Abrahams onmenselijke beproeving, namelijk de beproeving die God hem oplegt als Hij hem beveelt zijn eigen zoon Isaac voor hem (op) te offeren op de berg Moria.

Op intrigerende wijze kruipt Kierkegaard in de huid van Abraham en bekijkt deze schokkende opdracht van verschillende en verrassende kanten en trekt dan zijn conclusie.

Kierkegaard wordt gezien als de vader van het existentialisme, dat later met name door Heidegger en Sartre een van de belangrijkste stromingen van de 20e eeuw zou worden; ook heeft hij grote invloed gehad op de theologie van de 20e eeuw, vooral op Karl Barth en Rudolf Bultmann.

Tijdens drie bijeenkomsten zullen wij een aantal belangrijke fragmenten uit *Vrees en beven* samen lezen, die dan door mij van commentaar zullen worden voorzien.

Bij uitgeverij Damon in Buden is een recente vertaling van *Vrees en beven* uitgekomen.

Inleider: Wim Dooge, studeerde economie en filosofie in Rotterdam, Heidelberg en Amsterdam. Hij heeft gewerkt in de profit en non-profit sector. Hij is een groot liefhebber van verschillende kunstvormen, zoals beeldende kunst, muziek en literatuur.

Data: dinsdagavonden 3, 10 en 17 december 2013

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: het Trefpunt bij de Verlosserkerk, H.A. Lorentzweg 59 te Bussum

Kosten: € 18,00

Literatuur: zie pagina 23

Een citaat van Søren:

‘O, als ik eenmaal dood ben zal alleen *Vrees en beven* al genoeg zijn om mijn naam als schrijver onsterfelijk te maken.’

10. DE TOEKOMST VAN DE OUDERENZORG

Iedereen weet dat er veel gaande is in de zorg en dat er met name ook in de ouderenzorg een hoop te gebeuren staat. Ontwikkelingen die (vooral) zijn ingezet door bezuinigingen, lijken een geheel nieuw zorgconcept op te moeten leveren waarbij rekening wordt gehouden met een totaal andere generatie zorgvragers dan voorheen. Vanzelfsprekendheden gaan op de schop en brengen mensen in verwarring. Kan dit alles ook iets goeds opleveren?

In twee bijeenkomsten zullen we stil staan bij en reflecteren op de ontwikkelingen die gaande zijn in de ouderenzorg én bij wat de rol van kerken hierbij kan zijn. De stand van zaken binnen Vivium Zorggroep, waaronder verpleeghuis Naarderheem valt, kan ons hierbij tot voorbeeld dienen.

In de eerste bijeenkomst zullen feitelijke ontwikkelingen geschetst worden, zodat duidelijk wordt wat er gaande is. Daarna zullen we hierover met elkaar in gesprek gaan; wat vinden we hier eigenlijk van, hoe zouden wij zelf de zorg georganiseerd willen zien, etc?

In de tweede bijeenkomst zal de nadruk liggen op de betrokkenheid van religieuze instanties bij de ouderenzorg. Is er bijvoorbeeld voor kerken ruimte voor samenwerking met zorginstellingen wanneer ouderen langer thuis blijven wonen, hoe krijgt pastorale zorg gestalte en aan welke vormen van geestelijke zorg is behoefte?

Inleider: mw.ds. Tanja Viveen-Molenaar, geestelijk verzorger verpleeghuis Naarderheem, onderdeel van Vivium Zorggroep

Data: woensdagmiddagen 15 en 22 januari 2014

Tijd: 14.00-16.00 uur

Plaats: Naarderheem, Amersfoortsestraatweg 1 te Naarden

Kosten: € 12,00

11. OORLOG EN RELIGIE

Is er religieus gezien kans op wereldvrede?

In alle tijden en op vele plaatsen in de wereld hebben oorlogen gewoed. Nog steeds worden oorlogen gevoerd. Ondanks het feit dat de grote wereldreligies een boodschap van vrede en naastenliefde uitdragen hebben zij geen vrede weten te realiseren. Integendeel, vaak wordt religie ge- of beter misbruikt om het voeren van oorlog te legitimeren. Wat mensen tegenwoordig vooral bezighoudt is de agressie van de kant van moderne moslims. Daarom zal in de cursus 'oorlog en religie' met name aandacht worden besteed aan de verhouding tussen christendom en islam.

De eerste bijeenkomst zal gewijd worden aan het verschijnsel oorlog in het Oude Testament en aan de visie op oorlog in het hindoeïsme en het boeddhisme.

De tweede ochtend wordt aandacht besteed aan de islam en in het bijzonder aan de wijze waarop in de koran wordt gesproken over oorlog.

In de derde bijeenkomst zullen een aantal voorbeelden van oorlogen tussen christenen en moslims aan de orde worden gesteld.

Ten slotte zal aandacht worden gegeven aan de vraag of van de kant van de wereldreligies een positieve bijdrage met betrekking tot een wereldvrede mag worden verwacht.

Inleider: dr. Rob Nepveu, godsdienstfenomenoloog

Data: donderdagochtenden 16, 23 en 30 januari 2014

Tijd: 10.00-12.00 uur

Plaats: de Tuinzaal van de Remonstrantse kerk, Koningslaan 2b te Bussum

Kosten: € 18.00

12. DE KUNST VAN DE VROEG-ITALIAANSE RENAISSANCE

De Renaissance is de hergeboorte van de klassieke Griekse en Romeinse kunst in de 14^e, 15^e en 16^e eeuw. De grote vernieuwing in de kunst van de Renaissance ligt in de nabootsing van de natuur.

Het devies was: 'terug naar de natuur'. Hoe ziet het menselijk lichaam eruit? Hoe een blad van een boom? Hoe een bepaalde menselijke emotie?

Uitgangspunt van de vroege Renaissance is Assisi. In de basiliek die bovenop het graf van Franciscus is gebouwd werkten rond 1300 alle goede frescoschilders tegelijkertijd. Siëna volgde en een generatie later nam Florence de fakkel over. Daar speelde de Medici-familie een belangrijke rol in de politiek en de kunst. Daar ook experimenteerden architecten en beeldhouwers met het perspectief, de anatomie en de wiskunde. Belangrijke kunstenaars uit deze periode zijn: Giotto, Duccio, Masaccio, Fra Angelico, Benozzo Gozzoli, Donatello, Brunelleschi, Ghiberti en Botticelli.

Ondanks de opkomst van het individualisme en het ontwaken van de drang naar schoonheid die leidde tot de hergeboorte van de klassieke oudheid, werd de wereldbeschouwing van de Renaissance niet gekenmerkt door een secularisatie van de wereld en de kunst. Het grote verhaal van de christelijke traditie bleef centraal staan. Deze aanschouwelijk maken door middel van aardse middelen werd het doel.

Door de opbloei van de neoplatoonse filosofie vond er bovendien een spannende wisselwerking plaats tussen christelijke en klassieke motieven.

Inleider: Cees Tromp, studeerde theologie en kunstgeschiedenis en is docent Christelijke Beeldtaal aan de Theologische Academie van de Educatieve Faculteit te Amsterdam

Data: maandagavonden 3 en 10 februari 2014

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: Witte Kerk, Koningin Wilhelminalaan 15 te Naarden

Kosten: € 12,00

13. M. VASALIS

Mystiek dichteres zonder geloof

Vasalis (1909-1998) is een begrip in de Nederlandse letterkunde. Zo bekend als haar poëzie is, zo afgeschermd is haar leven altijd geweest. Drie dichtbundels die verschenen in de periode van 1940 tot 1954 maakten haar legendarisch. Daarna werd het stil rond haar. Vasalis, pseudoniem van de psychiater Margaretha Droogleever Fortuyn-Leenmans, vermeed iedere publiciteit rond haar persoon.

Aan de zelfgekozen onzichtbaarheid is met de verschijning van een monumentale biografie in 2011 van de hand van Maaïke Meijer een einde gekomen. Meijer, hoogleraar aan het Centrum voor Gender en Diversiteit van de Universiteit van Maastricht, schreef een boek dat een uniek vrouwenleven in de twintigste eeuw schildert.

In twee bijeenkomsten gaan we op zoek naar de religieuze en mystieke kanten in haar werk. Vaak gaat het om een visuele ervaring, waarin duisternis plaats maakt voor licht en inzicht, alsof er een gordijn wordt weggetrokken. Of de mystieke ervaring nu vreugdevol of huiveringwekkend is, steeds blijkt dat het vasthouden ervan onmogelijk is. In Vasalis' poëzie zijn veel mystieke elementen terug te vinden: haar fascinatie voor tijd, de plotselinge wending die de meeste van haar gedichten nemen, de verbinding met een onpersoonlijke dimensie die als licht of verschrikkelijk ervaren wordt, en de ontoereikendheid van woorden om die ervaring uit te drukken. Vasalis is niet godsdienstig maar kent niettemin vele religieuze en mystieke elementen en is daarmee met name aansprekend voor zoekende, agnostische mensen .

Inleider: ds. Peter Korver, remonstrants predikant en voorganger van de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB

Data: dinsdagochtenden 4 en 11 februari 2014

Tijd: 10.30-12.00 uur

Plaats: de Leskamer van de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB, Iepenlaan 26, Bussum

Kosten: € 12,00

Literatuur: zie pagina 24

14. DUUR OF DUURZAAM ETEN NA HET AARDSE PARADIJS

Wellicht leefden Adam en Eva niet in een paradijs, maar maakten zij deel uit van een groep Afrikaanse mensachtigen. De opgegraven Eva zou nu 90.000 jaar oud zijn en Adam zelfs 150.000 jaar.

Onze geschiedenis is er een geweest van schaarste en honger, totdat moderne landbouwtechnieken enkele generaties geleden her en der overvloed creëerden. Democratie en welvaart, kunst en wetenschap gaan samen met een lekker etende mens. Gelukkig: vandaag is structurele honger zelfs in arme landen op zijn retour.

Ons lichaam is door millennia van schaarste ingesteld op honger. Overgewicht is in rijke landen een groter probleem dan gebrek aan voedsel. Het verstandig beperken van voedselopname zit gewoon niet in onze genen.

Louise O. Fresco is internationaal erkend als deskundige op het gebied van landbouw, voedselproductie en voeding. Zij schreef wetenschappelijke artikelen en populaire boeken waarin zij haar mening en ideeën voor een eetbare toekomst heeft geuit. *Hamburgers in het Paradijs* wordt beschouwd als haar 'Magnum Opus'. Dit boek is als een reis door de historie van ons voedsel: van het eerste brood tot de nieuwste gentechnologie. Maar je kunt het ook lezen als een lange serie open vragen naar de beste vorm van land bebouwen en voedsel produceren. Is de symbolische plofkip niet de meest efficiënte manier om kippenvlees te maken? Zijn biologische producten wel zo duurzaam?

In de lezing wordt inzicht gegeven in voeding en voedselproductie in het verleden en in deze tijd, en in het wereldvoedselvraagstuk.

Inleider: dr. Jan Willem Henfling; nu gepensioneerd bioloog en biochemicus. Eerder werkzaam geweest bij FAO, onderdelen van de Wereldbank, Solvay-Duphar Gewasbeschermingsproducten, het Rijksinstituut voor Visserij Onderzoek en als zelfstandig adviseur voedselveiligheid

Datum: maandagavond 17 februari 2014

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: Wilhelminakerk, Wilhelminaplantsoen 14 te Bussum

Kosten: € 6,00

Literatuur: zie pagina 24

15. EMMANUEL LEVINAS

Een introductie in zijn filosofie

Levinas is een van de meest diepzinnige filosofen van de afgelopen eeuw en verdient meer aandacht. Hij neemt niet meer het *ik* als uitgangspunt, maar de *relatie van het ik tot de ander*. Omdat hij die relatie als uitgangspunt neemt is zijn filosofie tevens het beginpunt van het differentiedenken. De kritiek van Levinas op de fenomenologische traditie luidde dat er vanaf het begin geen ruimte was voor de *Ander*.

Hij breidt dus het uitgangspunt uit met de *ander*.

Zijn filosofie begint dan ook met de wijze waarop we met de *ander* moeten samenleven.

Met de ethiek als eerste filosofie. De ethiek als de wijsheid van de liefde. En dat gaat ons allemaal aan.

Begonnen wordt met een inleiding over het leven van Levinas en vervolgens behandelt de inleider in het kort zijn filosofie.

Daarna laten wij Levinas zelf aan het woord door de DVD (45 min.) te laten zien die de IKON over hem uitzond in 1986: *Jij die mij aanziet*.

De beste introductie tot zijn werk is het boek van Jan Keij: *Levinas in de praktijk*. En verder het boekje *Emmanuel Levinas aan het woord, 11 gesprekken*.

Inleider: Wim Laumans, haptotherapeut met een bijzondere interesse in de ethiek. Gaf met Jan Keij, filosoof, de nascholings-cursus voor haptotherapeuten: Raakbaarheid als fundament van de ethiek. Voor meer informatie zie www.wimlaumans.nl

Datum: maandagavond 24 februari 2014

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: de Tuinzaal van de Remonstrantse kerk, Koningslaan 2b te Bussum

Kosten: € 6,00

Literatuur: zie pagina 24

16. BIJBELVERTALINGEN

Op weg naar een 'Naardense Bijbelse' woordenlijst

Bijbelvertalers, ook ik, zijn ondanks de schijn van het tegendeel, vaak conservatieve mensen: we schrijven veel van voorgangers over.

Toen Luther eenmaal het Griekse *joudaioi* (Judeeërs) met Jüden, 'Joden', had vertaald, bleven we dat tot in de twintigste eeuw allemaal kritiekloos doen, in Duitsland en overal.

Zo schreven we ook over 'goddelozen', 'heidenen' en 'volk' waar ook heel andere dingen konden en kunnen staan.

Enkelingen zijn het vanaf de jaren twintig en vooral na de Tweede Wereldoorlog anders gaan doen en ik heb getracht dat in de Naardense Bijbel te verzilveren: 'goddelozen', 'heidenen' en 'Joden' bijvoorbeeld komen er bijna helemaal niet meer in voor.

Vervalsing van de eigenlijke Bijbel of juist reiniging en opfrissing? Wat staat er letterlijk? Daar wil ik graag over vertellen, uiteraard met tekstvoorbeelden erbij.

Pieter Oussoren

Inleider: ds. Pieter Oussoren, predikant Lutherse Gemeente te Apeldoorn, bijbelvertaler

Data: dinsdagochtenden 4 en 11 maart 2014

Tijd: 10.00-12.00 uur

Plaats: het Gemeentecentrum van de Evangelisch-Lutherse kerk, Mecklenburglaan 50 te Bussum

Kosten: € 12,00

17. BIJBEL EN COMPUTER

Een spannende combinatie

De computer is al lang een welkome gast in kerk en theologie. Veel mensen gebruiken het internet om bijbelvertalingen te vinden of om liederen op te zoeken.

Computerprogramma's kunnen echter ook helpen bij bijbelvertalen en bijbeluitleg. Meestal gaat het dan om het opzoeken van Hebreeuwse of Griekse woorden, of om het opslaan van je eigen aantekeningen bij een tekst.

In het wetenschappelijk onderzoek proberen we nog een paar stappen verder te zetten. In een databank van taalkundig geanalyseerde bijbelteksten kan een vertaler of een uitlegger zoeken naar teksten met eenzelfde constructie. Of vaststellen dat een tekst juist heel uitzonderlijk is geformuleerd. Eigenlijk betekent dit dat je daarvoor een tekstdatabank moet bouwen die als een soort van oorspronkelijke lezer je kan helpen om te zien of je goed hebt begrepen hoe een tekst in elkaar zit. We hebben immers geen 'oorspronkelijke lezers' meer van teksten die vele eeuwen oud zijn. We hebben wel eeuwenlange tradities van lezen en uitleggen, maar die kunnen nogal verschillen.

Bijvoorbeeld in de christelijke traditie wordt Deuteronomium 6:7, waar het gaat om de dagelijkse omgang met de Tora, vaak weergegeven met: '*je moet erover spreken*'. In de joodse traditie worden die woorden vaak weergegeven met '*je moet ze reciteren*'. Is dat nu een kwestie van geloofsbeleving? Of ook een kwestie van taal? Is daar iets aan te 'berekenen'?

Inleider: prof.dr. Eep Talstra, hoogleraar aan de faculteit der Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit te Amsterdam, vakgroep Bijbelwetenschappen, leerstoel Oude Testament; onderzoek Bijbel en Computer

Datum: dinsdagavond 18 maart 2014

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: Witte Kerk, Koningin Wilhelminalaan 15 te Naarden

Kosten: € 6,00

18. EUROPEES PARLEMENT

Met het oog op de aanstaande verkiezingen

Het Europees Parlement bestaat uit vertegenwoordigers van de burgers van de Unie. Het aantal leden van het Europees Parlement bedraagt niet meer dan 751.

De leden van het Europees Parlement zijn verdeeld op basis van een systeem van degressief-evenredige vertegenwoordiging. Bij de rechtstreekse verkiezingen van het Europees Parlement brengen de kiezers hun stem uit op een van de kandidaten.

In de Europese Unie winnen vaak de christendemocraten (ongeveer 35%), met enige afstand gevolgd door de sociaaldemocraten (ongeveer 25%) en de liberalen (ongeveer 15 %).

De gemiddelde opkomst in de Europese Unie is rond de 45%. In Nederland is de opkomst meestal onder de 40%. Dat is vrij laag, de verkiezingen spreken hier blijkbaar minder aan.

Anders dan wel wordt aangenomen is het Europees Parlement zeker geen praatclub alleen. Het Europees Parlement beschikt inmiddels over belangrijke bevoegdheden als het gaat om de wetgeving en de financiën. De gevolgen van die wetgeving voor burgers en ondernemingen kunnen enorm groot zijn. Niet voor niets is er rond de leden van het Europees Parlement een groot aantal lobbyisten actief.

Inleider: prof.dr. Jan Willem Sap, hoogleraar Europees recht aan de Open Universiteit en universitair hoofddocent Europees recht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam

Datum: dinsdagavond 8 april 2014

Tijd: 20.00-22.00 uur

Plaats: het Trefpunt bij de Verlosserkerk, H.A. Lorentzweg 59 te Bussum

Kosten: € 6,00

Deze cursus is georganiseerd in samenwerking met VU Connected.

LITERATUURLIJST

Een woord vooraf bij deze lijst.

Zie deze vooral niet als een 'opgave' om al die literatuur te bestuderen voordat u een cursus gaat bijwonen.

De lijst is meer bedoeld als leidraad als u een bepaald onderwerp nader wilt bestuderen.

Dit jaar geldt natuurlijk wel de aanbeveling om voor cursus 5 de *Broers Karamazov* (de boeken 5 en 6) alvast te lezen.

Ook voor *Vrees en beven* (bij cursus 9) en *Verzamelde gedichten* (cursus 13) vragen wij uw extra aandacht.

Openingsavond:

- Brinkgreve, C. (2012). *Het verlangen naar gezag*. Amsterdam: Uitgeverij Atlas Contact. ISBN 97890 4502 2307.

Cursus 2:

- Rooze, E. (2012). *Marcus als tegenevangelie*. Antwerpen: Halewijn Uitgeverij. ISBN 97890 8528 2389.

Cursus 4:

- Bakker, F. (2011). *Jezus in beeld: Een studie naar zijn verschijnen op het witte doek*. Westervoort: Van Gruting. ISBN 97890 7587 9551.

Cursus 5:

- Dostojevski, F.M. (vertaling: Langeveld, A.). (2005). *De broers Karamazov*. Amsterdam: Van Oorschot. ISBN 97890 2824 0407. (N.B. ook andere uitgaven zijn natuurlijk geschikt.)
- Bercken, W. van den. (2011). *Christian Fiction and Religious Realism in the Novels of Dostoevsky*. London: Anthem Press. ISBN: 97808 5728 9766.

Cursus 6:

- Lamfers, W. (2009). *Stilte en eenvoud Orthodox kloosterleven in Roemenië*. Delft: Eburon Uitgeverij. ISBN 97890 5972 3115.

Cursus 8:

- Post, D. (2011). *De dood komt steeds later*. Zoetermeer: Meinema. ISBN: 97890 2114 2708.
- Post, D. (2009) *De derde weg*. Amsterdam: Bert Bakker. ISBN 97890 3523 1153

Cursus 9:

- Kierkegaard, S. (vertaling onder redactie van Florin, F. en Verstrynge, K.). (recent). *Vrees en beven*. Budel: Damon. ISBN: 97890 5573 7376.

Cursus 13:

- Vasalis, M. (2006). *Verzamelde gedichten*. Amsterdam: Van Oorschot. ISBN: 97890 2824 0629.

Cursus 14:

- Fresco, L. (2012). *Hamburgers in het Paradijs*. Amsterdam Prometheus. ISBN: 97890 3513 7134.

Cursus 15:

- Keij, J. *Levinas in de praktijk*. Zoetermeer: Boekencentrum ISBN: 97890 8687 1094.
- Poirie, F. (2006). *Emmanuel Levinas aan het woord*. Utrecht: Ten Have. ISBN: 97890 7900 1019.